

Has species Tellus, dum circuit, addit utrisque,
 305 Hæc etenim medium Solem interioribus ambit
 Tardior; at cursu prævertitur exteriores.
 Ut si fortè lacūs per littora curva rotundi
 Actus eat sonipes, unoque tenore feratur,
 Te longè positum, gyro si pergis eodem
 310 Segnior aut citior, mendax deludet imago.
 Quòd si Sole sedens, quod centrum immobile motū
 Omnivagi, circumspētes volitare Planetas,
 Ire retro nullum, nullum consistere cedas.

JAM quid ais, Quinti? Nonne hæc prænuncia Veri
 315 Limpida simplicitas? Nonne hæc sententia Suadæ
 Filia, compertis tam clarè consona rebus,
 Intortos flexus Ptolemæi & somnia vincit
 Intricata, quibus neque lex, neque causa videtur?
 Fac tamen hæc non esse satis; mihi majus in illum
 320 Robur adhuc supereft, & ineluctabile pondus
 Argumentorum, quæ rem intellecta secabunt.

QUI portentosâ Cœli vertigine raptum
 Semper ad occidas Mundi procedere partes
 Phœbum arbitrantur, lux à quo defluit omnis,
 325 Astrum ingens oculis potius quam mente fecuti,
 At niti proprio tamen in contraria motu,
 Obliquaque viâ sub Olympi fornice vasto,
 Haud animadvertiscunt procul à ratione vagari,
 Olli quod frustra genus imposuere laboris.
 330 Nam si cum toto stellæ moveantur Olympo,
 Atque eadem circa Terram violentia Solem
 Saturnumque Joyemque ferat cunctosque Planetas,

Qui fit, ut in centro tam vasti vorticis hærens,
 Tanto præterea motu circumdata Tellus,
 335 Non etiam super axe suo conversa rotetur?
 Nam vel, ut in solidis, motus decrescit eundo
 Ad centrum; vel, ut in liquidis, cùm tendit ad oras:
 Si prius; exempli Tellus versatilis ieret,
 Mole quidem Cœli minùs acriter, attamen ieret
 340 Axe super proprio, quanquam statione retentâ,
 More rotæ; faciem Cœli aspiceremus eandem
 Semper; ubique dies aut nox æterna maneret;
 Quòd si posterius; foret infinita movendæ
 Vis Terræ; Cœlumque & sidera fulgoris instar
 345 Effugerent oculos; noctesque diesque redirent
 Horæ momento: veluti confusa videntur
 Littora cum Pelago, rapidè si vertat in orbem
 Navigium Boreas, aut cæcus in æquore vortex.

NEC satis est. Solem tantâ vertigine Cœli
 350 Correptum, quæ vis & ab Æquatore vagari,
 Motus ubi vehemens, & versus utrumque vicissim
 Declinare Polum, quæve inconstans cogit?
 Hæc etenim causâ fieri cogente necesse est.
 Si geminis innata Polis Magnetica virtus
 355 Errantem trahit in Tropicos, cur inde quotannis
 Cùm semel alterutrum tetigit, remeare jubetur?
 Occlusas reperit-ne vias? An densior illic,
 Quæ sub cardinibus Mundi tam lenta putatur
 Materies, vetat ulteriùs procedere Solem?
 360 Hoc si eset, nunquam retro foret ille reflexus,
 Ut pila quam lapidis facies offensa retorquet;
 At sensim cursum deperderet atque gradatim,

362 ANTI-LUCRETIUS,

Semper eò tendens quò primùm tendere cœpit,
Donec eum premeret tandem sopor atque veterus.

365 Ceu perhibent vulgò coeli decrescere motum,
Quò magis ad fines magni protenditur axis.

HINC novus illorum subitò se detegit error.

Nam Sol in Tropicis currens, ut currere dicunt,
Sanè à cœlesti procul Æquatore recessit,

370 Quàm longè distare potest; sub fornice multùm
Restricto jam curvat iter, motuque minori
Ducitur, & gyrum spatio breviore coarctat.
Aut ergò cursum reprimit, sed causa morandi
Nulla est; aut passu graditum si semper eodem,

375 Tunc solito brevius nycthemeron ut sit, oportet.
Quòd si fortè velint teretis per concava Coeli
Verum Solis iter speciem informare cylindri
A Tropico in Tropicum, falluntur; nec sibi constant.
Nam Coeli motus, cui Sol parere jubetur,

380 Sphæricus est. An-non, simul ipse fit incola Capri,
Grandior appetet? Facit hoc vicinia Terræ.
Si verum statuant, minor apparere profecto
Deberet, quia tum à Terrâ distantior esset.

HUC accedit, uti quot Coeli Sidera toto

385 Fixa micant, & in occasum migrare putantur
Unoquoque die, per paulum quolibet anno
Sublabi, retroque trahi spectentur in ortum.
Haud secus, ac si quis prono delatus ab Istro
Certaret remis adversum vincere flumen:
390 Quippe moras tenues conatibus ille phaselō
Præcipiti faceret, quamvis abreptus aquarum

LIBER OCTAVUS.

363

Decursu rapido, sociosque præire videret.

Sol igitur jam nunc Stellæ comes inchoat annum:
Protinus unanimes ambo, bijugique videntur,

395 Discreti verò posthac, iterumque propinqui:
Perficiunt ita dissimilem pro munere cursum
Quisque suo. Demum transactis mensibus anni,
Sol reddit ad Coeli punctum fuit unde profectus:
Observa, Stellam invenies à Sole relictam

400 Non procul, ast uno distantem penè minuto.
Arietis ætherii sic olim è cornibus unum
Viderat Hipparchus magni speculator Olympi,
Hic ubi conveniunt Æquator & orbita Solis.
Hoc ideo sidus pro limine Veris amoeni

405 Constituere patres; nunc se promovit Eoum
In latus, occiduo sensim sensimque relicto:
Ac propè Zodiaci duodenâ parte recedens,
Invasit sedem Tauri, pepulitque Gemellos
Taurus, & in Cancrum se produxere Gemelli.

410 Præteritis adeò sæclis simul omnia Signa
Mutavere locum, & mutabunt usque futuris.

NON Æquator eum, ast Ecliptica sola videtur
Aut motum regere aut progignere; nam sibi cogit
Esse parallelum semper. Quare omnis ab illâ

415 Quæ nunc Stellarum distantia cernitur esse,
Perpetuò talisque fuit, talisque futura est.
Verùm Æquatori quæ proxima Sidera quondam,
Nunc ab eo cessere: Polum quoque deseret ipsum
Ursa minor, Coeli quondam spatiabitur amplio,
420 Atque aliis, quo nunc fruitur, concedet honorem;
Nec leges Hyemi dabit aut Aquilonibus atris;

Nec Mundi vertex , nec erit tranantibus æquor
 Incertisque viæ signum immutabile nautis.
 Annorum tredecim bis millia tota necesse est
425 Effluxisse priùs , repeatant quām Sidera sedem ,
 Primævusque situs toti reddatur Olympo.
 Mundus in integrum tunc omnis restituet se.
 Causa rei quænam est ? Veterum hanc Sententia pandat;

P R I M ò, vel Stellas circumfert mobile cœlum
430 Hærentes , veluti fixos in fornice clavos ,
 Vel sine compedibus fatearis nare solutas.
 Hærentes ferri si dixeris , ergò remotis
 Congenerem Stellis Solem hunc adamantina cœlo
 Vincla ligant , rutilo ceu gemma includitur auro.
435 Sol quoque , ais , solidō suspensus in orbe rotatur ,
 Et sua constrictos torquet testudo Planetas ;
 Ac dum Terram obeunt , immotis nexibus hærent
 Mercurius proprio , proprio Venus in crystallo ,
 Alter Telluri vicinior , altera Soli.
440 Cur igitur Solem supra quandoque feruntur
 Mercuriusque , Venusque ? Et quā vi denique possunt
 Rumpere iter , Solemque effractis vincere regnis ?
 Scilicet immensa solidā hæc laquearia molis ,
 Tot crystalla , levi , vitrum ceu futile , flatu
445 Dudum dissiluere ; ergò non ullus euntes
 Nexus habet Stellas : quòd si des ire solutas ,
 Non magis expedes nodum , pejoribus imò
 Implicitus laqueis . Motu nam cuncta diurno
 Sidera tempus idem spatiis insumere constat
450 Longè diversis : viden' , ut Cynosura moratur
 Tantumdem in parvo languens , quo circuit axem

Extremum gyro , quantum illa celerrima turba ,
 Quæ medium non credibili vertigine cingit ,
 Æquatorem habitans , & quā describitur orbis
455 Maximus . Ecce igitur , quando labentibus annis
 Vis ea , quæ Stellas invito turbine Cœli
 Ut lentè , sic assidue detorquet in ortum ,
 Ipsam , alias inter , Cynosuram adduxerit illuc ,
 Motus ubi citior , quia grandior orbis arandus ,
460 Dic age , quæ virtus addet nova protinus alas
 Huic astro ? Vel quæ crescentem in sœcula motum
 Inque dies adeò moderabitur , ut nihil ultrà
 Quām par est currat , nihil & minus ; ac suus ordo ,
 Et sua servetur Stellis distantia cunctis ?
465 Sed quando , simili revoluto tempore , tandem
 Hoc erit , antiquas repeatant ut sidera sedes ,
 Et Cynosura Polum , torpens velut antè , revisat ;
 Quæ tunc illam adeò compescet plumbea virtus ,
 Perque gradus motum poterit frenare diurnum
470 Illius in reditu , minimus ne intercidat error ;
 Atque ita sidereas omnes , & quâlibet horâ ,
 Ceu filo , ad nutum regere & variare choreas ,
 Ut spatiis tam disparibus , verumtamen uno
 Tempore complendis , cursus momenta coaptet ?
475 INTRANT in liquidum , dices , motumque sequuntur
 Materiæ circa Terram sine fine fluentis ,
 Et variè , prout est illius ab axe remota .
 Non igitur solidâ tibi jam compage videtur
 Stelliferum , ut voluere patres , consistere cœlum :
480 Sed motum , & motûs causam non credere cessas .
 Verum , si solidum non est , intellige motus

Ætherios, quales liquidi natura requirit;
Et quales peragi docet experientia verax.

- C O R P O R A quæ cœlo circumvolvuntur in orbem;
- 485 Quo minùs à centro distant, velociùs ire,
Languidiùs verò, quo plus sunt diffita, constat.
Sanè id moris habent comites Jovis & Saturni.
Nam longè positi, & longos & tempore longo
Circuitus peragunt; breviores tempore parvo,
- 490 Qui propè nant. Primus legem detexit in astris,
Arcanamque ausus crebris obtutibus artem
Surripere, hanc nobis Keplerus tradidit auctor.
Quam Jovis explorans in quadrijugo famulatu,
Nec non inventâ Saturni nuper in aulâ,
- 495 Mirandum! omnino reperit Cassinus eamidem.
Sic ubi nosse voles comitum loca certa duorum,
Et quanto coeli spatio sit uterque remotus
Communi à centro, seu corpore principis astri,
Amborum quadres revoluti tempora cursûs;
- 500 Quam porro inter se rationem tempora servant
Quadrata, hanc cubefacta etiam distantia servat.

- E R G ò, si veterum vestigia trita sequêre,
Terrâque in centro posîtâ, circumire jubebis
Sideraque & Lunam & cunctos cum Sole Planetas,
- 505 Ac totam immensi molem exagitabis Olympi;
Corpora sic diversa regas, ut proxima Terræ
Currendo citius quàm sejunctissima gyrum
Perficiant: id enim Kepleri regula poscit.
Verùm Luna suo perfuncta est circiter horis
- 510 Quinque & viginti; porro, quàm Luna propè absit,

Haud nescis: Phœbo interea, qui volvitur ultrà
Tam procul, ut Lunæ velari corpore possit
Quanquam prægrandis, viginti & quatuor horæ
Sufficient; igitur communi à lege recedit.

- 515 De Stellis autem quid jam dicemus? Et istis
Præcipue, quas tanta oculo distantia nostro
Præripit, ut nimbo similes videantur & albæ,
Ac telescopio vix percipientur in umbrâ?
Hæ Solem, tardamque magis prævertere Lunam
- 520 Cernuntur; motu superant utrumque diurno:
Unde omnes legi, quam diximus antè, rebellant.

N U N C videamus, utrùm sedes primaria Soli
Cùm datur, & reliquis sociatur Terra Planetis,
Motus ad hanc omnis se se concinnet amissim?

- 525 Mercurius primò, qui Solem proximus ambit,
Tres in circuitu menses, Venus exigit octo.
Tempora si quadres, minus in majore recurret
Et semel & ter bis, non nil super. Unde necesse est,
Si spatio interjecta cubes ab utroque Planeta
- 530 Ad Solem, ut toties minus in majore recurrat;
Sive, ut luciferæ Veneris distantia major
Contineat semel & ter bis cubefacta minorem.
Nunc cubica è septem si prodeat eruta radix,
Dat ferme duo. Sic paulum reperimus abesse,
- 535 Quin duplo magis à Phœbo Venus aurea distet;
Quàm sidus leve Mercurii persæpe latentis
Oceano in medio radiorum, ubi lumine pleno
Mergitur, & spissos avidè bibt ebrios ignes.
A Venere occurrit Tellus, quæ volvitur annum:
- 540 Hunc si contuleris cum Mercurii Venerisque

- Temporibus , simili ratione modoque videbis
Tellurem à centro Solis motūisque remotam
Ut Venus est eum dimidio , bis & amplius autem
Quantum Mercurius. Per cuncta biennia Martis
§45 Instauratur iter. Numera: discedere Martem
Vix minūs à nobis , quām nos à Sole , patebit.
Tum rescire cupis , quæ sit Jovis orbita magni ,
Quantaque ? Bissenis tantum percurritur annis.
Hinc superat Martis tria Juppiter intervalla.
§50 Postremò cùm sex ægre Saturnus eundo
Lustra terat , manet ultra omnes à corpore Solis
Divisus , radiumque Jovis duplicare videtur ,
Nec tamen omnino. Sed clarè ut singula cernas ,
En cujusque tibi distantia nota Planetæ.
§55 Mercurius distet spatiis à Sole duobus ;
Bis duo sunt Veneri propè , quinque ipsissima Terræ ;
Mars octo , sex & viginti Juppiter ingens ,
Et quinquaginta demum Saturnus habebit.

ADMIRANDA quidem cœlestis regula motūs :

- §60 At mirabilior , quòd ab uno turbine Solis
Cuncta simul , variisque modis abrepta ferantur.
Jamque rei facilem paucis intellige causam.
Corpora sæpe vides solida & compacta rotari :
His , quia sunt radii stabiles unāque ligati ,
§65 Extima pars agitur citius , quām proxima centro ;
Quandoquidem longè majores cogitur uno
Temporis in spatio cursans absolvere gyros :
Sed mos in fluidis & lex contraria regnat ,
Quòd partes habeant laxas vinclisque carentes ,
§70 Atque ita disjungi faciles , & ab axe solutas.

Ortus

- Ortus enim à centro non vi promanat eādem
Impetus , extremam neque pervenit omnis ad oram ,
Sed minor atque minor sensim decrescit eundo.
Ut lapide injecto si fortè exciveris orbes
§75 In stagnante lacu , videoas languescere paulum
Extremos ; quia vis latè dispersa fatiscit :
Vix humili segnes crispant summa æquora fluēt.

- E t sanè , motus cùm sit (quod vidimus antè)
Omnis ab impulsu , quæ corpora cunque moventur ,
§80 Et pelli , & breviore viâ , quæ recta profectò est ,
A pellente , quoad possunt , discedere debent ;
Si modò nil isthac ferri ratione vetabit.
Id motus omnes , id clarè pondera monstrant.
Quæ propriâ verò centrum vertigine cingunt ,
§85 Etsi diversâ videantur lege moveri ,
Haud minūs hanc normam servant ac cætera , quantum
Est in se ; huc tendunt semper , nec temporis ullum
Momentum est , quin id conentur , tramite recto
Ut se summoveant à centro & origine motūs ;
§90 Ac per tangentem : quia tangens linea primùm
Incoepita est , & avert , quâ coepit est , pergere porro :
Et verò hac fugiunt ubi nil fugientibus obstat.
Sed quia vi quâdam oppositâ regeruntur in illud
Unde abeunt , impulsa simul , pariterque repulsa ,
§95 Motibus è geminis mediis conflatur , utrumque
Participans ; rectæque loco describere curvam
Coguntur , centrumque suo circumdare cursu .
At nos in curvis aliud nihil esse videmus
Præter rectarum infinita exordia , semper
600 Obliquè posita , & semper tentata , neque unquam

A a

Continuata; vetat siquidem contraria virtus.

Hæc ergò oppositâ quo plus virtute retundi
Corpora contingit, simul & brevioribus axem
Quo cingunt gyris, vehementius ire necesse est:
605 Quales ingeminant cursum sub pontibus undæ;
Aëris aut penetrans angusta foramina flumen.
Ast ubi centrifugæ distant ab origine vires
Longius, ac per eas qui circumscribitur orbis
Amplior evadit, tum linea curva gradatim
610 Ad rectam accedit proprius; languescere tandem
Incipiunt, ac debilior fit nisus in illis;
Quod jam laxatæ spatio majore fruantur.
Haud secus intorti chalybis cùm lamina primùm
Explicit se se, vim magnam ex parte remittit;
615 Pulsat claustra minùs, nec jam conamine tanto
Prorumpens, thecæ latera imbecillior urget.
Sic ea materies nostrum diffusa per Orbem
Quæ coeli pars est, implens Solaria regna,
Turbine perpetuo flammantis volvitur astri:
620 Sic tamen ut motûs, cùm sit liquidissima, tantum
Accipiat, quantum remanet vicina moventi;
Tantum deperdat, quantum removetur ab illo,
Et vastos regni fines distracta pererrat.
Quo plures in particulas vis tota moventis
625 Dividitur, tanto simul imminuatur oportet.
Tardiùs inde fluit regio Saturnia magni
Vorticis, atque viæ quintuplo segniùs instat,
Quàm quæ Mercurium defert amplexa volantem.

Quæ si Materies tanto fugit incita motu

630 Cùm propior centro est, in centro turbinis ipso
Quàm rapidè properat! Magno eruptura tumultu,
Corticis objecti contrâ nisi septa resistant:
Unde repercussus liquor, atque coërcitus intra
Mœnia, conflictu valido miscetur & errat
635 Mirum effervescent, antroque exæstuat imo.
Cortex innumeris etiam subsultibus ipse
Concútitur, fluidumque ferit quo cingitur extrâ:
Omni parte fremens, radios circumundique rectos
Efficit assiduo pulsu; quæ lucis origo est.
640 Motus hic interior, quo Solis fervore corpus
Et circumdantem jaculari cernimus æthram,
Perpetuò de congenitâ vertigine nonnil
Detrahit; hanc minuit, centroque retardat in ipso:
Solem ideo cogit viginti & quinque dierum
645 Vertendo traxisse moram, velociùs illo
Munere functurum, ni sisteret intimus ardor.
Signa rei sunt certa levi quæ tegmine discum
Informes maculæ percurrunt atque nigrantes.
Scilicet hunc fumum liquefacti more metalli
650 Exsudat Sol ignivomus fuliginis instar
Hærentis; quæ post mutatâ sœpe figurâ,
Crescens, decrescens, solet evanescere tandem.

CENTRIFUGIS dixi in Mundo contendere vires
Viribus oppositas; verè. Nam vorticis hujus
655 Quem Sol usque ciet volvens, extrema premuntur
Vorticibus variis, quibus ille est undique cinctus.
Hi Solemque sium & sua cùm vaga sidera norint,
Turbine perpetuo, ac simili ratione moventur;
Propulsantque alios, propulsanturque vicissim:

A a ij

- 660 Pressurâ ut vinci nequeant, ita vincere nulli
Concessum est, ultraque suos excurrere fines.
Sic obſistendo ſe tanta volumina librant.
Hinc fluvio, noſtrum lambens qui terminat orbem,
Quamvis directo conetur tramite ferri
665 Sponte ſuâ, interclusa fuga eft: ergò ille reflexus
Cogitur incurvare vias, cogitque ſequentem.
Ecce autem in mediâ currentis materiæ vi
Magna Planetarum fluitantia corpora cernis:
Illa volubilibus raptari mersa fluentis,
670 Ac circum rutilos Phœbei ſideris ignes
Turmatim properare & eādem currere, quâ Sol
Induperator iter propriâ vertigine signat,
Occafum ſemper fugiens ut vergat in ortum;
Hoc tibi jam notum & certâ ratione probatum eft.
675 Quinetiam impetui cur ſic repondeat omnis
Illorum inter ſe distantia, nullus, opinor,
Ignoras. Neque quod ſupereft aperire moleſtum.
Scire cupis variè cur ſic à Sole recedant;
Cur etiam præter communem in vortice magno
680 Circuitum quo cuique ſuus deſcribitur annus,
Turbine privato qui certis conficit horis
Noctes atque dies, proprio ſuper axe rotentur:
Expediam. Cauſa eft eadem quam diximus antè.

NAM vis illa potens, quæ primūm à Sole profecta

- 685 Totum agitat fluidum, fundæque imitata vigorem,
Æthera circumfufum ad vorticis ultima vibrat,
Quodcunque offendit condensum ac mole refiſtens,
Impetit, atque elata ſuprâ violenter ad imum
Præcipitat centrum: quin Phœbo denique mergi

- 690 Cogeret, impulſu momenta in ſingula adauicto
(Ut folet in caſu gravium, fierique necesse eft)
Ni radiorum acies fervens ac vivida contrâ
Libraret, quæ dimidium complexa Planetam,
Suftinet illabens conſtantī robore pondus.
695 Oppofitis igitur, vi collucentibus aequâ
Motibus, inde potest neutri concedere corpus:
Fit mora, fit requies; & eo conſistere debet
Uſquè loco, fines ac centrum vorticis inter,
Quo ſemper vires aequatæ, & pugna perennis;
700 Unde fit, adverſi niſus ſimul evanescant.

NEC verò locus eſſe potest ille unus & idem
Corporibus cunctis. Aliud nam latius offert
Majorem radii faciem Solaribus, etſi
Fortè cavum eft, rarique magis circum intima textûs:

- 705 Densius eſſe potest aliud, formæque minoris.
Diverſum idcirco pro mole ſuperficieque
Šuſcipiunt à particulis ferientibus iactum;
Et magis atque minùs parte ex utrâque fugantur.
Haud ſecus ac tubulis ubi fons deductus apertis
710 Proſilit, & ſuavi ſe murmur tollit in auras,
Mollem erumpenti Sphærā ſi objeceris, undas
Contrahit, illa manet liquidâ ſuſpensa columnâ,
Altiùs inferiùsve quidem, prout ipſa graveſcit:
Sic tamen, ut tremulo nonnil agitata liquore
715 Fluctuet, ac varijs uno det tempore motus.
Ergò patet Sphæræ grandes cur Solis ab axe
Communi non æqua per intervalla recedant;
Atque aliæ ſuprema colant, aliæ infima Coeli;
Quædam intermedia fluitent in gurgite vasto;